

Täysistunto

Keskiviikko 25.4.2018 klo 14.05—16.52

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 190/2017 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 3/2018 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 3/2018 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä.

Mietinnön esittelee valiokunnan puheenjohtaja Tolvanen.

Keskustelu

16.32 **Kari Tolvanen kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämän hallituksen esityksen pääkohtana on muuttaa oikeudenkäymiskaarta siten, että tietyillä tuomioistuimilla olisi mahdollisuus ja oikeus käsitellä summaarisia riita-asioita eli niiden käsittely keskitettäisiin yhdeksään käräjäoikeuteen. Sen lisäksi tässä on toisena tärkeänä asiana summaaristen riita-asioden haastehakemuksen jättäminen käräjäoikeuteen tai oikeushallinnon tietojärjestelmään sähköisenä. Ja kolmantena on ihan minimaalisia muutoksia oikeudenkäymiskaaren säännöksiin asiakirjan todisteellisesta sähköisestä tiedoksiannosta. Siihen en tule puuttumaan sen enempää, mutta näistä kahdesta ensiksi mainitusta tässä käyn muutamia asioita läpi.

Otetaan ensinnäkin tämä summaaristen riita-asioden käsittelyn keskittäminen:

Tässähän on taustalla oikeudenhoidon uudistamisohjelma vuosille 2013—2025, ja siinä edellytetään keskipitkän aikavälin toimenpiteenä, että summaariset riita-asiat joko siirretään käräjäoikeuksista ulosottoviranomaisten käsiteltäviksi tai keskitetään enintään kolmeen käräjäoikeuteen. No, tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan nyt kaikkien summaaristen riita-asioden käsittelyn keskittämistä yhdeksään käräjäoikeuteen. Keskittämisellä pyritään lisäämään tehokkuutta ja toiminnallista tuottavuutta, sillä oletuksena on, että summaarisia riita-asioita käsittelevien käräjäoikeuksien vähentämisellä asioiden käsittelykäytännöissä ja käsittelyajoissa olevat erot pienenevät ja toiminta yhdenmukaistuu.

Keskittämisen myötä summaarisia riita-asioita käsittelevä käräjäoikeus voi sijaita maantieteellisesti nykyistä kauempana. Tämä ei kuitenkaan heikennä asianosaisten asemaa oikeusturvan ja oikeussuojan saatavuuden kannalta, koska riidattomat summaariset riita-asiat käsitellään kirjallisessa valmistelussa, mikä ei edellytä kantajalta tai vastaajalta matkustamista käräjäoikeuteen.

Jos taas summaarinen riita-asia riitautuu, se muuttuu tavanomaiseksi eli laajaksi riita-asiaksi, ja se siirretään esityksen mukaan käsiteltäväksi muutoin toimivaltaiseen käräjäoikeuteen. Esimerkiksi luonnollista henkilöä vastaan esitetty vaatimus siirretään tällöin kä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 41/2018 vp

siteltäväksi siihen käräjäoikeuteen, jossa on hänen kotipaikkansa tai vakituinen asuinpaikkansa. Asianosaiset voivat kuitenkin suostua siihen, että riitautunut asia käsitellään summaarisia riita-asioita käsittelevässä käräjäoikeudessa.

Sitten muutama sana toimivaltaisista käräjäoikeuksista: Lähtökohtana esityksen mukaan on, että summaaristen riita-asioden käsittelyssä tarvittavan erityisasiantuntemuksen varmistamiseksi asiat keskitetään kussakin hovioikeuspiirissä yhteen käräjäoikeuteen. Tästä poiketaan kuitenkin, jos käsiteltävien asioiden määrä tai kielelliset oikeudet antavat siihen aihetta. Lakivaliokunnan kuulemat asiantuntijat, erityisesti tuomioistuimet, ovat suhtautuneet ristiriitaisesti siihen, mihin käräjäoikeuksiin summaariset riita-asiat keskitetään. Valiokunnan näkemyksen mukaan esitys on tältä osin kompromissi, jossa on pyritty ottamaan huomioon erilaisia tekijöitä, kuten alueelliset etäisyydet, kielelliset oikeudet, toimitilaratkaisut sekä vaikutukset henkilöstöön.

Sitten muutama sana tästä sähköisestä asioinnista, arvoisa puhemies: Lakivaliokunta puoltaa oikeushenkilöä, elinkeinonharjoittajaa, ammattimaista perintätoimintaa harjoittavaa luonnollista henkilöä sekä oikeudenkäyntiasiamiestä ja -avustajaa koskevaa velvollisuutta käyttää sähköisiä järjestelmiä. Tällaisessa toiminnassa hyödynnetään yhä enenevässä määrin verkossa tapahtuvaa sähköistä asiointia. Sähköinen haastehakemus on mahdollista tehdä käyttäen tietojärjestelmäyhteyttä. Koska tämä on maksullinen, on tärkeää, että haastehakemus on mahdollista tehdä sähköisesti myös oikeushallinnon verkkopohjaisen asiointiliittymän välityksellä, sillä sanottu asiointiliittymä on maksuton ja helppokäyttöinen ja siten sovelias myös muiden kuin suurempien velkojien käytettäväksi. On kuitenkin perusteltua, ettei velvoitetta sähköiseen asiointiin uloteta koskemaan omassa asiassaan toimivaa luonnollista henkilöä, jolloin luonnollinen henkilö voi jatkossakin toimittaa summaarisen haastehakemuksen käräjäoikeuteen kirjallisesti. Se oli lakivaliokunnalle tärkeä asia, että yksityishenkilö pystyy toimimaan kuten aikaisemminkin, mutta sitten ammatikseen toimivat ovat velvollisia siirtymään sinne sähköiseen maailmaan.

Sitten muutama sana vaikutuksesta henkilöstöön: Lakivaliokunta toteaa, että kun tässä henkilövähennyksiä ilmeisesti tulee, niin esityksestä johtuvat henkilöstövähennykset kohdistuvat voimakkaimmin kansliahenkilökuntaan. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että henkilöstön vähentäminen pyritään toteuttamaan siten, ettei irtisanomisiin olisi pääsääntöisesti tarvetta. Uudistuksen toimeenpanossa tulee muutoinkin kiinnittää erityistä huomiota henkilöstön asemaan ja heille aiheutuvien haittojen minimointiin. Myös käräjäoikeuksien johtamiseen tulee panostaa.

Arvoisa rouva puhemies! Tämäkin on niin tärkeä muutos, että lakivaliokunta esittää seuraavaa lausumaehdotusta: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa käräjäoikeuksien rakenneuudistuksen ja siihen liittyvän summaaristen riita-asioden käsittelyä koskevan uudistuksen vaikutuksia kiinnittäen erityistä huomiota oikeusturvan alueelliseen saatavuuteen, kielellisten oikeuksien toteutumiseen, taloudellisiin vaikutuksiin ja oikeudellisten palvelujen tarjontaan sekä antaa lakivaliokunnalle edellä mainituista seikoista selvityksen vuoden 2022 loppuun mennessä.”

Lakivaliokunta keskusteli tästä perusteellisesti, ja haluan kiittää paikalla olevia lakivaliokunnan jäseniä ja miksei muitakin, mutta valitettavasti emme päässeet yksimieliseen ratkaisuun tässä asiassa ja mietintöön sisältyy pykälävastalause, josta ilmeisesti kohta kuulemme lisää.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 41/2018 vp

16.39 Johanna Karimäki vihr: Arvoisa puhemies! Summaariset riita-asiat muodostavat kärjäoikeuksissa merkittävän asiaryhmän. Viime vuonna kärjäoikeuksiin saapui yli 400 000 summaarista riita-asiaa. Tämä hallituksen esitys on jatkoa kärjäoikeuden uudistuksille. Summaariset asiat tullaan keskittämään. Pohjallahan on se, että hallitus on jo tehnyt kärjäoikeusuudistuksen, joka karsii kärjäoikeuksia 27:stä 20:een. Se itsessään on jo valtavan suuri muutos, johon sisältyy itsessäänkin riskejä, joten ei ole järkevää eikä perusteltua tehdä samanaikaisesti toista näin suurta ja merkittävää muutosta.

Esityksen hyötyjä on epäilty monissa asiantuntijalausunnoissa. Esiin on noussut muun muassa kielellisten oikeuksien turvaaminen, huoli siitä, saadaanko riittävästi kielitaitoista henkilökuntaa uusiin toimitiloihin, yleensäkin uusien toimitilojen tarve ja oikeusturvan toteutuminen, varsinkin alueellisesti oikeusturvan toteutuminen. Asiantuntijakuulemisessa esitettiin muunkinlaisia ratkaisuja summaaristen asioiden käsittelyksi. Esimerkiksi se ajatus, että meillä olisi valtakunnallinen jonojärjestelmä, jolloin käsittelyiden ruuhkaa voisi purkaa valtakunnallisestikin, oli yksi esille noussut ajatus.

Tässä opposition vastalauseessa ei vastusteta sähköisen asioinnin lisäämistä vaan se nähdään kannatettavana. On toki hyödyllistä, että asioiden käsittely sujuvoituu, mutta kuitenkin se, että rinnalla säilyy myös mahdollisuus toimia perinteisellä tavalla, on monelle asiakkaalle tärkeää.

Mutta summa summarum: se, että summaariset asiat keskitetään yhdeksään kärjäoikeuteen, ei ole tällä aikataululla ja näillä perusteilla riittävän perusteltua, että tähän tulisi nyt siirtyä.

16.41 Kauko Juhantalo kesk: Rouva puhemies! Kuten hallituksen esityksestä ilmenee, näitä summaarisia asioita on noin 400 000 vuodessa. Siksi on kyllä aika ymmärrettävää, että tätä järjestelmää kehitetään ja niiden käsittelyä keskitetään jonkin verran, tässä tapauksessa yhdeksään kärjäoikeuspiiriin. Mutta siinä on tietysti myös ongelmia, joita asiaan kuuluu.

Tässä myös korostuu edellä esitetty oikeusturva ja oikeusturvanäkemykset myös kantajan taholta sikäli, että summaarisessa menettelyssä on nopeutettu asian käsittelyä. Siitä on hyötyä nimenomaan kantajan näkökulmasta sikäli, että summaarinen menettelyhän tarkoittaa riidattomia ja sellaisia selviä asioita, hyvin usein saamisasioita, velka-asioita, joissa kantajan etu on nopea toimeenpano asialle, niin että se ei lähde jatkumaan valitustietä niin pitkälle ajalle, että kantajan oikeutettu vaatimus ja oikeusturvan saaminen todella häiriintyy erittäin pahoin, jopa menee nolllaksi. Siinä mielessä tälle on etua koko summaarisella menettelyllä. Ja tässä on kuitenkin se, että jos siinä tapahtuu asian riidattomaksi tuleamista, niin se siirtyy kärjäoikeuteen, ja myös säilyy se, että tämä takaisinsaantioikeus on 30 päivän ajan, mikäli vastaaja siihen myöhemmin haluaa ryhtyä.

Mielenkiintoinen asia tässä tapauksessa on, kun viitataan maakunnalliseen ajatteluun ja esillä olleeseen maakuntaratkaisuun, että oma vaalipiirini Satakunnan kärjäoikeus on semmoisessa poikkeavassa asemassa, että sen kuuluminen Vaasan hovioikeuspiiriin ja toisaalta sitten näiden asioiden käsittely Turun hovioikeuspiirissä aiheuttavat ongelmia, ja sitä on seurattava, niin kuin lakivaliokunnan mietinnöstä ilmenee, minkälaisia ongelmia tässä muodostuu ja miten tämä tulevaisuudessa sitten järjestyy. Käytännöllistä olisi tietysti muun muassa meidän alueelta, Kankaanpäästä, katsoen, että nämä kuuluisivat Porin kärjäoikeuteen, ja silloin luonnollinen valitusreitti olisi Turun hovioikeuteen. Luotan, että sen seuraaminen lopulta ratkaisee, miten tämä asia selkeytetään.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 41/2018 vp

Itse tämän asian esilläolo [Puhemies koputtaa] tässä muodossa on kyllä kannatettavaa.

16.45 Suna Kymäläinen sd: Arvoisa rouva puhemies! Kiitän valiokunnan puheenjohtajaa edustaja Tolvasta ja koko valiokuntaa hyvähenkisestä ja perusteellisesta käsittelystä tämän oikeudenkäymiskaaren summaaristen asioiden kohdalla — tähän on toki kyllä meidän valiokunnassamme tyypillistäkin. Kiitän siitä huolimatta, vaikka päädyimme vastalauseeseen emmekä löytäneet yksimielisyyttä esityksen osalta.

Vastalauseeseen päädyimme, koska meillä on huoli ja tässä on riski asiantuntijoidenkin mukaan, minkä he ovat tuoneet esille, muun muassa Oikeusrekisterikeskus, että tämän esityksen myötä kiirehtiminen ja monien uudistusten päällekkäisyys häiriinnyttäisivät toimintaa.

Kuten täällä on keskustelussa aiemmin tullut esille, pidämme perusteltuna hallituksen esitystä sähköisen asioinnin lisäämisen osalta, samoin kuin tiedoksiantomenettelyn kehittämistä esitettyyn suuntaan. Mutta meidän mielestämme näitten sähköisten asioiden vireilepanon muuttuminen summaarisissa asioissa pakolliseksi vaatii samalla vastaavasti panostuksia sähköisen asioinnin järjestelmien käytettävyyteen.

Hallituksen esityksen tavoitteita summaaristen asioiden käsittelyn tehostamisesta pidämme kannatettavina, mutta mielestämme hallituksen esityksessä on perusteetta kiirehditty ja sen vuoksi valmistelu on jäänyt osin puutteelliseksi. Summaaristen asioiden keskitämiselle esityksessä asetettujen tavoitteiden toteutumista on epäilty useiden kuultavien lausunnoissa. Uudet tila- ja henkilöstöresurssit sekä esimerkiksi henkilökunnan siirtymiseen liittyvät kustannukset on käsityksemme mukaan huomioitu hallituksen esityksessä puutteellisesti. Itse asiassa tuossa keskustelussa tuli esille joidenkin asiantuntijoiden osalta, että päinvastoin kustannukset kasvavat tämän esityksen myötä, eivät pienene.

Oikeusrekisterikeskus on myös katsonut, että asioiden keskittäminen edellyttää merkittäviä muutoksia tuomioistuinten käyttämään Tuomas-tietojärjestelmään. Näiden muutosten toteuttaminen samanaikaisesti vuoden 2019 alusta voimaan tulevan käräjäoikeusuudistuksen edellyttämien muutosten kanssa aiheuttaisi Oikeusrekisterikeskuksen mukaan merkittävän riskin toiminnan häiriintymisestä. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia on nostanut lausunnossaan esiin mahdollisen ongelman kielellisten oikeuksien toteutumisessa.

Käräjäoikeusverkostoon ollaan parhaillaan tekemässä uudistusta, jossa käräjäoikeuksien määrä vähenee 27:stä 20:een. Lisäksi tuomioistuinjärjestelmän hallinto on uudistumassa perusteilla olevan uuden tuomioistuinviraston myötä. Katsomme, että nämä uudistukset olisi syytä saattaa ensin valmiiksi ja saada kokemusta sen pohjalta, miten järjestelmät toimivat. Vasta sen jälkeen, kun uusi käräjäoikeusrakenne ja tuomioistuinjärjestelmän hallinto ovat vakiintuneet, on paljon paremmat edellytykset arvioida summaaristen asioiden keskittämisen kannattavuutta ja toteuttamistapoja sekä toteuttaa mahdolliset muutokset hallitusti ilman riskejä. Sen vuoksi olemme esittäneet valiokunnassa vastalauseita ja tulemme sen sitten jatkokäsittelyissä esittelemään.

16.49 Kauko Juhantalo kesk: Arvoisa puhemies! Kyllä edellä esitetty epäily sähköistä järjestelmää kohtaan on omalla tavallaan oikeutettu siinä mielessä, että olen huolissani siitä, että vaikka tässä mainitut ammatinharjoittajat tai muut, jotka laissa on mainittu, hallitsevat nykyajan sähköjärjestelmät hyvin ja tietävät, mitä se tarkoittaa, niin edelleenkin käytännössä moni yksityinen henkilö itse haluaa periä saatavansa oikeuteen kääntymällä, ja oikeuteen kääntymällä siten, että on kyse yksipuolisesta tuomiosta: onko niin, että hän ym-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 41/2018 vp

märtää ne kärjäpiirit, mihin hän voi sen lähettää, ja hän ymmärtää sen, että sinne ei voi siten enää lähettää tavanomaisella tavalla vaatimustaan vaan pitäisi osata tuota sähköistä menettelyä käyttää. Kyllä tätä sietää tutkia ja seuraila, tapahtuuko paljon sellaisia vahingossa tapahtuneita oikeudenmenetyksiä, joita ei missään nimessä saa käytännössä tapahtua.

16.50 Kari Tolvanen kok: Arvoisa rouva puhemies! Haluan nyt korostaa sitä, että yksityishenkilö saa jatkossakin toimia niin kuin aikaisemminkin eli ihan paperisella hakemuksella. Häntä ei pakoteta siihen sähköiseen maailmaan. Se valiokunnassa nimenomaan oli meillä huolenaihe, koska tiedämme, että tässähän ei löydy välineitä eikä osaamista kaikilta ihmisiltä. Yksityinen ihminen tosiaan voi asioida niin kuin nytkin, mutta tähän on, suomeksi sanottuna, pakotettu tämmöiset kaupalliset toimijat, jotka tälläkin hetkellä käytännössä toimivat siellä sähköisessä maailmassa. On joitain yksittäistapauksia, mutta he joutavat kyllä opiskelemaan sähköisen maailman, jos elinkeinoa harjoittavat. Mutta yksityisihmisen osalta tässä ei tule muutoksia.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.